KOŚCIÓŁ I PRAWO 5(18) 2016, nr 1, s. 95-117
http://dx.doi.org/10.18290/kip.2016.5.1-6

Radosław Wnuk

PROWIZJA KANONICZNA NA URZĄD PROBOSZCZA

WSTĘP

Urząd proboszcza zajmuje szczególne miejsce wśród urzędów kościelnych. Jest on nierozerwalnie złączony z parafią – *communitate christifidelium*. Nad tą cząstką Kościoła partykularnego, jak wskazano w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.[1], pieczę pasterską, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi (zob. kan. 515 § 1). Proboszcz zajmuje szczególną pozycję w powierzonej sobie wspólnocie. Pozycja ta wynika z faktu, iż jest on własnym jej pasterzem (*pastor proprius*), powołanym do uczestnictwa w posłudze Chrystusa, ażeby dla niej wykonywał zadania nauczania, uświęcania i kierowania (zob. kan. 519). Znaczenie i funkcja parafii implikuje odpowiedzialność proboszcza za duchowy rozwój i zbawienie Ludu Bożego, dlatego powierzenie mu urzędu domaga się spełnienia określonych prawem wymogów oraz zachowania właściwej dla tego aktu procedury.

Analiza podjętego zagadnienia ma na celu odpowiedź na następujące pytania: jakie rodzaje prowizji na urząd proboszcza zostały przewidziane przez ustawodawcę kodeksowego; kto jest kompetentny do jej dokonania; jakie przymioty wymagane są od kandydata do ważnego i legalnego otrzy-

KS. MGR RADOSŁAW WNUK – Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: paul1985@onet.eu

[1] *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

mania urzędu proboszcza oraz jakie są wymogi ze strony urzędu do ważności tego aktu? Ponadto zamierzeniem niniejszego artykułu jest: ukazanie z jakich elementów składa się prowizja na urząd proboszcza; jakie podmioty w niej uczestniczą oraz jakie są legalne sposoby dokonania jej poszczególnych etapów.

1. POJĘCIE PROWIZJI KANONICZNEJ

Prowizja kanoniczna (*provisio canonica*), to powierzenie (nadanie) komuś urzędu kościelnego przez kompetentnego przełożonego, dokonane zgodnie z przepisami prawa kanonicznego [Sitarz 2004, 144]. Bez niej nie można ważnie otrzymać urzędu proboszcza (kan. 146). Prowizja od strony formalnej, to złożony akt prawny o charakterze administracyjnym, którym urząd nadaje się konkretnemu podmiotowi. Składają się na nią takie czynności prawne, jak: wyznaczenie osoby (*designatio personae*), nadanie tytułu (*collatio tituli*) oraz objęcie urzędu (*possessio canonica*) [Sobański 2003a, 236]. Dokonanie pierwszej i drugiej czynności jest uwarunkowane rodzajem prowizji, która może być niezależna lub zależna [Arrieta 2011, 165]. Prowizja niezależna (*libera collatio*) polega na tym, że kompetentna władza nie tylko nadaje tytuł, ale również niezależnie wyznacza osobę kandydata na urząd. Prowizja zależna (*collatio necessaria*) polega na tym, że inny podmiot (osoby, kolegia lub zespoły osób), niż nadający urząd, wyznacza osobę, a kompetentna władza jedynie nadaje tytuł [Pawluk 2002a, 276 i 279]. Wyznaczenie osoby na urząd proboszcza i nadanie jej tytułu do jego objęcia, w przypadku prowizji niezależnej, będzie dokonane jednym aktem prawnym, który jest określany swobodnym nadaniem lub mianowaniem (zob. kan. 147; 157; 523); natomiast w przypadku prowizji zależnej będą to dwa różne akty. Wyznaczenie osoby na urząd proboszcza, przy prowizji zależnej, dokonuje się przez prezentację lub wybory. Nadanie tytułu w tym przypadku następuje przez przydzielenie (ustanowienie), które jest ratyfikacją prezentacji, lub przez zatwierdzenie, które jest ratyfikacją wyborów. Na określenie nadania tytułu w przypadku prezentacji używa się formuły: *instituitur praesentatus*, zaś w przypadku wyborów: *confirmatur electus* [Sądel 2008, 291-292]. Objęcie urzędu, będące ostatnim aktem prowizji, jest określane czynnością prawną, przez którą kompetentna władza przekazuje parafię w posiadanie osobie uprawnionej do jej otrzymania na mocy uzyskanego tytułu prawnego. Akt ten dokonuje się przez wprowa-

dzenie w posiadanie urzędu (*missio in possessionem*) [Biskupski 1966, 78-79].

2. WYMOGI STAWIANE PROWIZJI KANONICZNEJ

Z urzędem proboszcza wiąże się odpowiedzialność za dobro duchowe wiernych, dlatego też prowizji na ten urząd należy dokonać z zachowaniem przepisów prawa. Dotyczą one: posiadania kompetencji; zdatności kandydata; wakansu urzędu; zasad: „jedności pastoralnej", nieodpłatności nadania urzędu oraz pisemnej umowy we wskazanych przypadkach.

2.1. Posiadanie kompetencji

Kompetencja do nadania urzędu jest kreowana sytuacją w jakiej znajduje się stolica biskupia. Pełny jej zakres posiada podmiot kierujący Kościołem partykularnym w sytuacji *sede plena*, a ograniczony – podmiot, który zarządza nim tymczasowo podczas *sede vacante* (zob. kan. 416)[2] lub *sede impedita* (zob. kan. 412)[3]. Kompetencja biskupa diecezjalnego do powierzenia urzędu proboszcza w sytuacji *sede plena* wynika z następujących kanonów: 147; 157; 523 i 524. Według kan. 147 tylko biskup diecezjalny jest kompetentny do nadania tytułu osobie wyznaczonej zgodnie z prawem. Ponadto, jako zasadę wskazano w kan. 157, że do biskupa diecezjalnego należy swobodne powierzanie urzędów kościelnych we własnym Kościele partykularnym, chyba że prawo wyraźnie postanawia inaczej. Kompetencja biskupa diecezjalnego została również określona w kan. 523: „Zachowując w mocy przepis kan. 682 § 1, powierzenie urzędu proboszczowskiego przysługuje biskupowi diecezjalnemu i to przez swobodne nadanie, chyba że ktoś posiada prawo prezentacji lub wyboru", oraz w kan. 524: „Wakującą parafię biskup diecezjalny powinien powierzyć (…)".

Zakres kompetencji biskupa diecezjalnego będzie obejmował albo wszystkie etapy prowizji kanonicznej, albo tylko drugi i trzeci, jeśli komuś przysługuje prawo do dokonania prezentacji lub wyboru osoby. Biskup diecezjalny przed dokonaniem któregokolwiek z tych aktów, zobligowany jest kanonicznie objąć diecezję, gdyż zanim tego dokona, nie może ingerować w sprawy związane z powierzonym mu urzędem (zob. kan. 382 § 1).

[2] Szerzej zob. Sitarz 2014, 213-216.
[3] Szerzej zob. Sitarz i Romanko 2012, 1331-1333.

Kompetencja ta przysługuje również wszystkim, którzy są zrównani w prawie z biskupem diecezjalnym (zob. kan. 368; 381 § 2).

W KPK/83 określone zostały również podmioty kompetentne do nadania urzędu proboszcza podczas trwania w Kościele partykularnym *sede vacante* lub *sede impedita*. W tych sytuacjach generalnie obowiązuje zasada *sede vacante nihil innovetur* (kan. 428 § 1), jednak w celu zabezpieczenia dobra dusz, w ograniczonym zakresie, kompetencja biskupa diecezjalnego przechodzi na podmiot czasowo nim zarządzający. Przy *sede vacante* będzie to administrator tegoż Kościoła, wyznaczony według kan. 419-425, zaś przy *sede impedita* – tymczasowy jego zarządca, ustanowiony według kan. 413-415.

Administrator diecezji ustanowiony zgodnie z prawem posiada władzę biskupa diecezjalnego z wyjątkiem jednak spraw, które z natury rzeczy lub mocą samego prawa są wyjęte spod jego kompetencji (kan. 427 § 1). Spod jego kompetencji wyraźnie zostało wyjęte powierzenie parafii kleryckiemu instytutowi zakonnemu lub kleryckiemu stowarzyszeniu życia apostolskiego, o którym w kan. 520[4]. Dotyczy to również tymczasowego zarządcy diecezji, który w pasterzowaniu nią posiada kompetencje, jakie prawo przyznaje administratorowi (kan. 414)[5]. Kompetencje administratora diecezji oraz jej tymczasowego zarządcy, zostały wyraźnie określone: w zakresie prowizji zależnej mogą udzielać nadania lub zatwierdzać kapłanów, którzy zgodnie z prawem zostali na parafię prezentowani lub wybrani (kan. 525, 1°); w zakresie prowizji niezależnej mogą mianować proboszczów dopiero po upływie roku od zawakowania stolicy biskupiej lub zaistnienia przeszkody w jej działaniu (kan. 525, 2°).

2.2. Zdatność kandydata

Z grona kandydatów na urząd proboszcza wykluczono wszystkie osoby prawne (kan. 520). Aktualnie proboszczem może zostać tylko osoba fizyczna, która spełnia wymogi do ważnego i godziwego otrzymania tego urzędu. Zostały one określone w kan. 149 i 521. Kanony te dotyczą również tych, którzy według kan. 517 § 1 mają wspólnie pasterzować w jednej lub równocześnie w kilku parafiach (kan. 542).

Zgodnie z kan. 149 § 1: „Ażeby urząd kościelny można komuś powierzyć, powinien on pozostawać we wspólnocie Kościoła i być zdatnym, czyli

[4] Szerzej zob. Krukowski 2005a, 419-420; Skorupa 2002, 151-157.
[5] Szerzej zob. Sitarz 2005, 272-294.

posiadać przymioty wymagane do tego urzędu prawem powszechnym, partykularnym lub fundacyjnym". Podstawowym wymogiem jest trwanie we wspólnocie Kościoła i zdatność, czyli posiadanie niezbędnych cech, koniecznych do pełnienia urzędu proboszcza. Wymóg faktycznego trwania w komunii kościelnej, wynika z samej istoty urzędu kościelnego, którą jest realizacja celu duchowego (kan. 145 § 1). Elementy stanowiące o pełnym trwaniu we wspólnocie Kościoła zostały wskazane w kan. 205: „W pełnej wspólnocie Kościoła katolickiego pozostają tutaj na ziemi ci ochrzczeni, którzy w jego widzialnym organizmie łączą się z Chrystusem więzami wyznawania wiary, sakramentów i zwierzchnictwa kościelnego". Komunia kościelna obejmuje zatem potrójny węzeł, tj. wyznawanie wiary, sakramenty i zwierzchnictwo kościelne[6]. Brak jednego z tych „węzłów" powoduje utratę wspólnoty z Kościołem, dlatego do otrzymania urzędu proboszcza nie są zdatni heretycy, schizmatycy i apostaci[7].

Zachowanie komunii kościelnej ma tak wielkie znaczenie, że wśród obowiązków i uprawnień wszystkich wiernych, zostało wskazane na pierwszym miejscu (kan. 209 § 1). Znaczenie faktycznego trwania we wspólnocie z Kościołem wynika również z kan. 833, w którym zobowiązano proboszcza, aby przy podejmowaniu urzędu osobiście złożył wyznanie wiary i tym aktem potwierdził trwanie w komunii kościelnej [Arrieta 2011, 167].

Kandydat, aby ważnie zostać proboszczem, jest zobligowany posiadać święcenia prezbiteratu (zob. kan. 521 § 1 i 150). Posiadanie święceń kapłańskich do ważnego otrzymania urzędu proboszcza było wymagane już w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r.[8] (can. 453 § 1). Wymóg ten wynika z faktu, iż z urzędem proboszcza jest związana posługa duszpasterska w pełnym tego słowa znaczeniu. Święcenia prezbiteratu są konieczne w zakresie *muneris sanctificandi Ecclesiae*, gdyż tylko kapłan może ważnie: udzielać sakramentu bierzmowania (zob. kan. 882-887); celebrować Eucharystię (zob. kan. 900); być szafarzem sakramentu pokuty (zob. kan. 965) oraz sakramentu namaszczenia chorych (zob. kan. 1003). Dlatego też ani diakon, ani osoba świecka, nie mogą ważnie zostać proboszczem. Zostało to przypomniane przez Kongregację ds. Duchowieństwa w Instrukcji

[6] Szerzej zob. Coccopalmerio 2014, 9-25.

[7] Szerzej zob. Nykiel 2014, 111-129.

[8] *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.

Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej[9]: „Wykonywanie posłannictwa pasterza parafii, obejmujące pełną pieczę duszpasterską, zakłada w sposób absolutny pełnienie władzy wypływającej ze święceń kapłańskich. Dlatego aby ktoś mógł zostać ważnie mianowany proboszczem, zgodnie z wyraźnym wymaganiem prawa kanonicznego, powinien trwać we wspólnocie Kościoła i przynależeć na mocy święceń do stanu prezbiteratu" (nr 20).

Prezbiter, aby mógł zostać godziwie mianowany proboszczem, powinien ponadto (oprócz święceń prezbiteratu) odznaczać się zdrową nauką (zob. PO 19)[10], dobrymi obyczajami, gorliwością pasterską oraz innymi cnotami, jak również przymiotami, wymaganymi czy to prawem powszechnym, czy partykularnym, do kierowania parafią, o którą chodzi (kan. 521 § 2) [Warchałowski 2000, 436]. Wśród innych cnót można tu wskazać: miłość pasterską, roztropność, ofiarność i poświęcenie, dobroć serca, szczerość, siłę i stałość ducha, ustawiczną troskę o sprawiedliwość, subtelność w postępowaniu (zob. PO 3), życzliwość, miłość braterską, poszanowanie uprawnień, obowiązków i funkcji innych wiernych oraz unikanie niezgodnego z urzędem demokratyzmu i niezrozumiałej władczości (zob. PO 5). Kongregacja ds. Biskupów w dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów *Apostolorum successores*[11], do powyższych dodała jeszcze: komunikatywność oraz uzdolnienia organizacyjne i w dziedzinie zarządzania (nr 213).

Wyraźnie nie określono wieku minimalnego do otrzymania urzędu proboszcza. Jednak poprzez wymóg ukończenia przynajmniej 25 lat do święceń prezbiteratu (kan. 1031 § 1), uczyniono to pośrednio[12]. *Explicite* ustalono natomiast górną granicę wieku do otrzymania tego urzędu, którą jest ukończenie siedemdziesiątego piątego roku życia (kan. 538 § 3). Nie jest to przepis bezwzględny, gdyż władza powierzająca urząd jest kompetentna,

---

[9] Congregazione per il Clero, Instruzione *Il presbitero, pastore e guida della comunità parocchiale* (4.08.2002), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2002; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł. 2*, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz, P. Zając, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2013, s. 564-651.

[10] Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de presbyterorum ministerio et vita *Presbyterorum ordinis* (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 991-1024; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 478-508 [dalej cyt.: PO].

[11] Congregazione per i Vescovi, Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi *Apostolorum successores* (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 517-711 [dalej cyt.: AS].

[12] Szerzej zob. Pastuszko 2008, 325-332.

aby po dokonaniu roztropnej oceny, przedłużyć w niektórych okolicznościach pełnienie urzędu przez proboszcza [Calvo 2011, 464-465; Krukowski 2005a, 448-450]. Z przymiotem wieku łączy się również posiadanie odpowiedniego zdrowia (zob. kan. 1041, 1°)[13]. Choroba umysłowa lub fizyczna, po ocenie przez ekspertów, mogą okazać się przeszkodą do pełnienia urzędu proboszcza [Labandeira 2011, 1308-1309].

Wymagania ogólne mogą ponadto zostać dookreślone przez prawo partykularne. Przy mianowaniu proboszcza należy uwzględnić specyfikę i potrzeby powierzanej parafii [Graczyk 2011, 73].

2.3. Wakans urzędu

Prawny wakans urzędu jest podstawowym warunkiem decydującym o jego ważnym powierzeniu (kan. 153 § 1). Przy czym nie ma znaczenia bezprawne posiadanie urzędu przez kogoś innego. Nieprawne posiadanie należy jednak właściwie stwierdzić dekretem administracyjnym lub wyrokiem sądowym oraz zaznaczyć w dekrecie nadającym urząd, iż był on zajmowany bezprawnie (kan. 154). Spełnienie tego obowiązku jest konieczne do ważności powierzenia urzędu [Żurowski 1984, 212; Sobański 2003a, 246]. Sposoby zwolnienia urzędu proboszczowskiego zostały określone w kan. 538 i 555 § 3. Dzielą się one na dwie kategorie: faktyczną i prawną (*de facto et de iure*). Faktyczna (naturalna) zachodzi wówczas, gdy wakat jest spowodowany przez śmierć (zob. kan. 555 § 3); prawna z kolei, to przewidziane w prawie sposoby utraty urzędu. Proboszcz traci urząd przez usunięcie[14] lub przeniesienie[15] dokonane zgodnie z prawem przez biskupa diecezjalnego (zob. kan. 538 § 1; AS 213); przez zrzeczenie się urzędu dla słusznej przyczyny, dokonane przez samego proboszcza i przyjęte przez biskupa diecezjalnego (zob. kan. 538 § 1; AS 213)[16]; przez upływ czasu, jeśli zgodnie z kan. 522 był ustanowiony na oznaczony czas (zob. kan. 538 § 1; AS 213)[17]; przez zrzeczenie się urzędu złożone ze względu na ukończenie

[13] Szerzej zob. Pastuszko 2008, 436-441.

[14] Szerzej zob. Sitarz 2013, 137-138; Krukowski 1985, 161-172.

[15] Szerzej zob. Dzierżon 2009, 159-170; Krukowski 1985, 172-179.

[16] Szerzej zob. Sitarz 2013, 139-140; Labandeira 2011, 1309-1311; Sobański 2003a, 276-279; Arrieta 2011, 189-191.

[17] Szerzej zob. Sitarz 2013, 140-141; Krukowski 2005a, 421-422; Sobański 2003a, 274-276; Arrieta 2011, 187-189.

siedemdziesiątego piątego roku życia i jego akceptację ze strony biskupa diecezjalnego (zob. kan. 538 § 3; AS 213)[18].

2.4. „Jedność pastoralna", nieodpłatność nadania i pisemna umowa

Zasada „jedności pastoralnej" wynika z kan. 526, zgodnie z którym w sytuacjach zwyczajnych obowiązują reguły, iż jednemu proboszczowi powierza się tylko jedną parafię oraz w tej samej parafii może być tylko jeden proboszcz. W odniesieniu do tych reguł wyraźnie odrzucono zwyczaje im przeciwne oraz odwołano wszelkie przeciwne im przywileje (kan. 526). Od pierwszej reguły, o której w kan. 526 § 1, można odstąpić tylko wówczas, gdy brak wystarczającej liczby kapłanów lub gdy zaistniały inne uzasadnione okoliczności. W takiej sytuacji zezwala się na powierzenie jednemu proboszczowi pieczy pasterskiej o kilka sąsiednich parafii, pod warunkiem jednak, że będzie to dotyczyć tylko „kilku sąsiednich parafii". Od drugiej reguły można odstąpić tylko tam, gdzie domagają się tego szczególne okoliczności. W takiej sytuacji zezwala się na powierzenie pieczy pasterskiej nad jedną parafią lub nad kilku parafiami równocześnie – wspólnie kilku kapłanom. Przy takim powierzeniu należy jednak mieć na względzie, że to jeden z nich będzie kierował pasterzowaniem jako moderator oraz będzie za nie odpowiedzialny wobec biskupa diecezjalnego (kan. 517 § 1) [Calvo 2011, 452-453; Krukowski 2005a, 425-426].

Zasada nieodpłatności natomiast zabrania domagania się jakiegokolwiek dobra z racji nadania urzędu. Powierzenia urzędu, pod sankcją nieważności, należy dokonać bezpłatnie. Wszelkie formy symonii należy uznać za potępione (zob. kan. 149 § 3)[19].

Forma pisemnej umowy została wskazana w przypadku ustanowienia proboszczem prezbitera należącego do instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostolskiego, o którym w kan. 523, w parafii niepowierzonej temuż instytutowi lub stowarzyszeniu. Pisemna umowa ma zostać zawarta między biskupem diecezjalnym i kompetentnym przełożonym tegoż prezbitera[20].

[18] Szerzej zob. Sitarz 2013, 141-145; Krukowski 2005a, 449-450.
[19] Szerzej zob. Warchałowski 2000, 438-439; Sobański 2003a, 241.
[20] Szerzej zob. Sobański 1968, 78-80; De Paolis 1985, 389-417; D'Ostilio 2000, 29-35.

3. ETAPY PROWIZJI KANONICZNEJ

Prowizja na urząd proboszcza obejmuje następujące etapy: wyznaczenie osoby, nadanie tytułu i objęcie urzędu w posiadanie. Sposób wyboru osoby i nadania jej tytułu będzie się różnił w zależności od tego, czy kandydat jest prezbiterem należącym do duchowieństwa diecezjalnego, czy też do instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostolskiego (zob. kan. 682 § 1) oraz, w tym drugim przypadku, czy chodzi o nadanie urzędu proboszcza w parafii powierzonej temuż instytutowi lub stowarzyszeniu (zob. kan. 520 § 1; 682 § 1). Ponadto sposób wyznaczenia osoby i nadania tytułu będzie regulowany tym, czy mogą być dokonane swobodnie, czy też muszą być dokonane przez powierzenie zależne ze względu na posiadane przez kogoś legalnie nabyte prawo prezentacji lub wyboru (kan. 523).

Designatio personae kreuje sposób nadania tytułu, który może być albo swobodny, albo konieczny. Przy prowizji niezależnej będzie to swobodne nadanie, poprzedzone wyznaczeniem osoby kandydata w sposób nieskrępowany. Przy prowizji zależnej, będzie to nadanie konieczne, które może przybrać formę przydzielenia, jeśli poprzedziła je prezentacja, lub zatwierdzenia, jeśli było poprzedzone wyborem osoby (zob. kan. 147). Jednak zrealizowanie dopiero trzeciego etapu kończącego prowizję kanoniczną, powoduje rzeczywiste nabycie kompetencji związanych z urzędem proboszcza [Krukowski 2005a, 427-428; Sobański 2003a, 236].

3.1. Wyznaczenie osoby

Wyznaczenie osoby może być swobodne lub zależne (zob. kan. 523). Z zasady podmiotem kompetentnym do wyznaczenia osoby na urząd proboszcza jest biskup diecezjalny, który może dokonać tego w sposób nieskrępowany. Dlatego też swobodne wyznaczenie osoby może być ograniczone tylko wtedy, gdy zostało to wskazane w prawie. Wyraźnie ograniczono swobodę biskupa diecezjalnego i innych podmiotów, które zgodnie z prawem dokonują tego aktu w jego zastępstwie, tylko w odniesieniu do prezbiterów należących do instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego (zob. kan. 682 § 1). Podobne ograniczenie występuje tylko w przypadku mianowania proboszcza w parafii powierzonej kleryckiemu instytutowi zakonnemu lub kleryckiemu stowarzyszeniu życia apostolskiego (zob. kan. 520). W pierwszym przypadku powierzający

urząd, aby mógł go ważnie nadać, jest zobligowany uprzednio uzyskać zgodę kompetentnego przełożonego, którego władzy podlega kandydat. W drugim przypadku, wyznaczenie osoby dokonuje się przez prezentację (kan. 682 § 1) [Krukowski 2005a, 419-420 i 423]. Należy zauważyć, że kompetencja przełożonych kleryckich instytutów zakonnych i kleryckich stowarzyszeń życia apostolskiego do wyrażenia zgody na nominację lub do dokonania prezentacji kandydata na urząd proboszcza jest ich prawem zwyczajnym, chroniącym ich słusznej autonomii [García 1995, 561; Skorupa 2002, 151-155].

Ze względu na zasadę poszanowania praw nabytych lub legalnych interesów, jakie mogą mieć inne osoby, kolegia lub zespoły osób, zezwolono na inne ograniczenia kompetencji biskupa diecezjalnego do swobodnego nadania urzędu proboszcza. Ograniczenia te są wyjątkiem od zasady, o której w kan. 148; 157 i 523, dlatego też każdy, kto posiada prawo do dokonania prezentacji lub wyboru kandydata na urząd proboszcza jest zobowiązany to udowodnić. Innym legalnym ograniczeniem swobodnego nadania urzędu przez biskupa diecezjalnego jest interwencja Biskupa Rzymu, gdyż on może działać w każdym momencie, mając pierwszeństwo przed biskupem diecezjalnym, czy to na podstawie prewencji czy też rezerwacji. Taka prowizja jest nazywana nadzwyczajną i według autorów nie występuje [Sądel 2008, 253-254; Żurowski 1984, 203; D'Ostilio 1995a, 122].

Zaznaczyć należy, że w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich[21] zupełnie pominięto możliwość wyznaczenia prezbitera na urząd proboszcza przez prezentację lub wybory (zob. kan. 284 § 1). W przypadku ustanawiania proboszcza w parafiach powierzonych członkom instytutów zakonnych lub stowarzyszeń życia wspólnego na wzór zakonników nie użyto pojęcia „prezentacja", ale „propozycja" [Sądel 2008, 257]. Wyższy przełożony zatem proponuje (*proponit*) biskupowi eparchialnemu odpowiedniego prezbitera własnego instytutu lub stowarzyszenia, aby ten dokonał nominacji (zob. kan. 284 § 2).

[21] *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (18.10.1990), AAS 82 (1990), s. 1045-1363; tekst polski w: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez Papieża Jana Pawła II*, tł. L. Adamowicz, M. Dyjakowska, Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium", Lublin 2002 [dalej cyt.: KKKW].

3.1.1. Prowizja niezależna

Kompetentna władza (zob. kan. 523-525) przy prowizji niezależnej wyznacza osobę bezpośrednio, tj. z prawem wolnym i pełnym, bez interwencji osób trzecich. Na urząd proboszcza należy jednak wyznaczyć takiego prezbitera, który spełnia wymogi stawiane przez prawo powszechne i partykularne do kierowania wakującą parafią (zob. kan. 149; 521). Jak podkreśliła Kongregacja ds. Biskupów: „zważywszy na znaczenie roli proboszcza w trosce o dusze, biskup diecezjalny [lub inny kompetentny podmiot – R.W.] powinien dokonać jego wyboru ze szczególną sumiennością. Dlatego też poprzez odpowiedni sondaż na temat szczególnych potrzeb parafii, z pomocą dziekana, z którym koniecznie powinien się skonsultować, ma obowiązek upewnić się, że znalazł właściwą osobę, która nie tylko wyróżnia się zdrową nauką i dobrymi obyczajami, lecz również gorliwością apostolską oraz innymi cnotami wymaganymi do należytego wykonywania tej posługi w parafii – komunikatywnością oraz uzdolnieniami organizacyjnymi i w dziedzinie zarządzania. Powinien wziąć roztropnie pod uwagę także środowisko, możliwości i problemy, jakim należy sprostać w parafii, starając się posłać tam takiego kapłana, który będzie mógł włączyć się w specyficzne zadania parafii" (AS 213)[22].

Zarówno obowiązek wysłuchania zdania dziekana oraz, jeśli okoliczności za tym przemawiają, opinii innych prezbiterów i wiernych świeckich, jak też uzyskanie zgody kompetentnego przełożonego kleryckiego instytutu zakonnego lub kleryckiego stowarzyszenia życia apostolskiego, do którego należy kandydat, nie zmienia faktu, iż powierzenie to nadal pozostaje swobodnym nadaniem [Sądel 2008, 254-255]. Wysłuchanie zdania dziekana, chociaż jest wymagane do ważności aktu (zob. kan. 127, 2°), ma tylko utwierdzić biskupa diecezjalnego w przekonaniu, co do zdatności danego prezbitera, dlatego też opinia ta powinna dotyczyć potrzeb duszpasterskich wakującej parafii. Ponadto, jeśli uzna to za konieczne, chociaż nie pod sankcją nieważności aktu nominacji, biskup diecezjalny może wysłuchać opinii także innych prezbiterów, a nawet wiernych świeckich (zob. kan. 524). Osobami tymi mogą być: członkowie rady biskupiej, rady kapłańskiej lub diecezjalnej rady duszpasterskiej [Krukowski 2005a, 423-424].

[22] Szerzej zob. Krukowski 2005a, 420-425.

3.1.2. Prowizja zależna

Wyznaczenie osoby na urząd proboszcza, przy tym rodzaju prowizji, zgodnie z prawem może dokonać się przez prezentację lub wybór kandydata (zob. kan. 523). Prezentacja i wybór polegają na wyznaczeniu kandydata przez inny podmiot niż nadający urząd. Prezentacji lub wyboru należy dokonać zgodnie z prawem. W KPK/83 nie określono, jaką formę ma mieć prezentacja dokonana przez osobę fizyczną; wskazano natomiast, że jeśli prawo do jej dokonania przysługuje jakiemuś kolegium albo zespołowi osób, to kandydata należy wyznaczyć za pomocą wyborów, według kan. 164-179 (kan. 158 § 2)[23]. Prezentacji prezbitera na urząd proboszcza, należy jednak dokonać według kan. 158-163[24].

Uprawniony podmiot jest zobligowany dokonać prezentacji lub wyboru w użytecznym terminie trzech miesięcy od otrzymania wiadomości o wakansie urzędu, a jeśli urząd proboszcza zgodnie z kan. 522, był powierzony na czas określony – od otrzymania wezwania do przedstawienia kandydata (zob. kan. 158 § 1; 165). Gdyby się zdarzyło, że prezentowany kandydat okazałby się niezdatny do przydzielenia mu urzędu, albo przed dokonaniem tego aktu by zmarł lub zrezygnował, to można powtórnie tylko raz prezentować innego w ciągu miesiąca od otrzymania o tym wiadomości. Niezachowanie użytecznych terminów skutkuje utratą prawa do dokonania prezentacji lub wyboru osoby w tym konkretnym przypadku (zob. kan. 162; 165)[25]. Ponadto, wyznaczyć należy osobę, która spełnia wymogi stawiane kandydatom na urząd proboszcza, o których w kan. 149 i 521, gdyż dwukrotne przedstawienie niezdatnych kandydatów skutkuje utratą prawa do dokonania prezentacji (zob. kan. 162).

Utrata prawa do prezentacji powoduje, że wyznaczenie osoby na urząd proboszcza w tym przypadku przysługuje władzy kompetentnej do jego przydzielenia (zob. kan. 523 i 525), i to w formie swobodnego nadania. Jedynym zastrzeżeniem jest tylko sytuacja, w której chodzi o nadanie urzędu prezbiterowi będącemu członkiem instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostolskiego. W tym przypadku konieczne jest uzyskanie uprzedniej zgody ordynariusza kandydata (zob. kan. 162; 682 § 1)[26]. Natomiast utrata prawa do dokonania wyboru i przedstawienia osoby powoduje, że

[23] Szerzej zob. Dzierżon 2012, 53-132; Sądel 2008, 262-282; Sobański 2003a, 254-270; Pawluk 2002a, 280-283.

[24] Szerzej zob. Arrieta 2011, 171-174; Żurowski 1984, 215-220.

[25] Szerzej zob. Sobański 2003a, 249 i 251-253; Dzierżon 2012, 57-61.

[26] Szerzej zob. Sobański 2003a, 252-253.

uprawnienie do wyznaczenia osoby przechodzi na władzę kompetentną do jego zatwierdzenia (zob. kan. 523 i 525). W tej sytuacji władza ta, ma obowiązek dokonać tego przez swobodne nadanie (zob. kan. 165)[27]. Przyjęcie wyboru przez elekta kończy procedurę wyznaczenia osoby kandydata. Elekt jednak wraz z przyjęciem wyboru nabywa tylko *ius ad rem*, tj. prawo do tego, aby – jeśli spełnia wymogi stawiane przez prawo, a wybór został dokonany zgodnie z prawem – kompetentna władza zatwierdziła wybór i nadała mu urząd proboszcza.

3.2. Nadanie tytułu

Collatio tituli stanowi centralny akt prowizji kanonicznej, określany przekazaniem kompetencji związanych z urzędem. Nadania tytułu może dokonać jedynie biskup diecezjalny (przy *sede plena*, zob. kan. 523) albo tymczasowy zarządca (przy *sede impedita*, zob. kan. 525) lub administrator diecezji (przy *sede vacante*, zob. kan. 525). Forma tego aktu oraz sposób jego udzielenia są zależne od sposobu wyznaczenia osoby. Wskazano na to w kan. 147: „Powierzenie urzędu kościelnego dokonuje się: poprzez swobodne nadanie przez kompetentną władzę kościelną; poprzez przydzielenie przez nią dokonane, jeżeli poprzedzała je prezentacja; poprzez zatwierdzenie, przez nią dokonane, jeżeli poprzedzał je wybór".

Nadanie tytułu powinno nastąpić w formie pisemnej. Wynika ona z kan. 156, w którym ogólnie postanowiono, że: „każde powierzenie urzędu powinno być dokonane na piśmie", a także z kan. 179 § 3, w którym nakazano, aby zatwierdzenie kandydata wybranego na urząd kościelny było dane na piśmie. Przydzielenie urzędu również powinno nastąpić w formie pisemnej, za pośrednictwem konkretnego dekretu administracyjnego (zob. kan. 48) [Sądel 2008, 290; Krukowski 2003, 111-112 i 119-121]. J. Sądel i M. García są zdania, że forma pisemna jest wymagana do ważności, gdyż jest to akt administracyjny, który musi być możliwy do udowodnienia na forum zewnętrznym (zob. kan. 37 i 51) [Sądel 2008, 293; García 1995, 601]. Natomiast R. Sobański i G. Dzierżon uważają, że forma pisemna nie jest wymagana do ważności, ale tylko do celów dowodowych [Sobański 2003a, 270; Dzierżon 2012, 130]. Akt nadania urzędu jest faktem publicznym, dlatego powinien być dokonany na piśmie w formie urzędowego dokumentu [Sobański 2003a, 269-270; Dzierżon 2012, 130]. Forma pisemna

[27] Szerzej zob. Dzierżon 2012, 57-61.

wynika także z kan. 474: „Akta kurii, które powstały, by wywołać skutek prawny, winny być podpisane przez ordynariusza, od którego pochodzą i to do ważności, jak również przez kanclerza kurii lub notariusza". Urzędowy dokument stanowi powszechny dowód nadania urzędu proboszcza oraz daje pewność prawną, że sprawujący urząd jest pełnoprawnym jego tytulariuszem. W celu uniknięcia jakichkolwiek wątpliwości w tej kwestii wydaje się zasadne, aby zawsze przy powierzaniu urzędu proboszcza stosować formę pisemną (zob. AS 69) [Sobański 2003a, 247; D'Ostilio 1995b, 117; García 1995, 555; Krukowski 2005b, 350-351]. Udowodnienie otrzymania urzędu proboszcza może też być konieczne przy załatwianiu jakiejś sprawy związanej z funkcjonowaniem parafii, gdyż proboszcz jest jej reprezentantem prawnym (zob. kan. 532). Dlatego też wskazane jest, aby istniał dokument, w oparciu o który można stwierdzić rzeczywisty akt powierzenia urzędu przez kompetentną władzę. Jest to zwyczajny nakaz prawa dla wymogów porządkowych. Nie ma tutaj jednak klauzuli unieważniającej. Gdyby zatem ktoś powierzył urząd jakiemuś proboszczowi bez wydania stosownego dokumentu, akt ten będzie ważny, jeżeli można to udowodnić z pomocą wiarygodnych świadków[28].

Dokument, którym nadaje się urząd, powinien zawierać następujące elementy: wskazanie władzy nadającej urząd proboszcza, określenie osoby, której jest powierzany, jak również dane konkretnej parafii, podstawy prawne nadania, termin, w którym należy ją objąć, osobę która ma dokonać aktu wprowadzenia w posiadanie urzędu lub informację o udzielonej dyspensie od tego wymogu (zob. kan. 527), datę i podpis kompetentnej władzy. Ponadto ewentualnie należałoby wskazać: czas na jaki powierza się urząd proboszcza, jeśli został nadany na określony czas (zob. kan. 522) i, jeśli takie są, uprawnienia delegowane. Przy prowizji zależnej należy jeszcze uczynić wzmiankę o podmiocie, który wyznaczył osobę kandydata na urząd proboszcza [Sobański 2003a, 247; Warchałowski 2000, 439; Żurowski 1984, 213-214; García 1995, 555; Krukowski 1985, 154-155]. Jeśli przedmiotem nadania jest urząd prawnie wakujący, ale przez poprzedniego proboszcza bezprawnie zatrzymywany, należy jeszcze w piśmie powierzającym urząd odnotować zgodne z prawem (tj. dekretem administracyjnym lub wyrokiem sądowym) stwierdzenie tego faktu (zob. kan. 154) [Sobański 2003a, 247; Arrieta 2011, 169; Żurowski 1984, 212].

[28] Szerzej zob. Sądel 2008, 242; Krukowski 1985, 154.

Nadanie tytułu może być swobodne (prowizja niezależna) lub konieczne (prowizja zależna)[29].

3.2.1. Swobodne nadanie

Swobodne nadanie tytułu ma miejsce wówczas, gdy biskup diecezjalny (kan. 523) albo tymczasowy zarządca lub administrator diecezji (525, 2°) bez interwencji osób trzecich, dokonuje wszystkich aktów związanych z powierzeniem urzędu. W tym przypadku nadanie tytułu nie jest aktem oddzielnym od wyznaczenia osoby, nawet jeśli chronologicznie nastąpiło później. Wynika to z faktu, iż samo wyznaczenie osoby, zanim nie zostanie nadany tytuł do prawnego objęcia urzędu, nie wywołuje skutku prawnego [Żurowski 1984, 204-205; Sądel 2008, 289].

Termin, w którym ma nastąpić nadanie urzędu proboszcza, nie został określony przez ustawodawcę powszechnego. Jednak w kan. 151 postanowiono, że: „powierzenia urzędu duszpasterskiego nie należy odkładać bez ważnej przyczyny". W KPK/83 wskazano tylko minimalny termin, w jakim przy prowizji niezależnej, urząd proboszcza może nadać administrator lub tymczasowy zarządca diecezji. Oni mogą to uczynić dopiero po upływie roku od zaistnienia wakansu lub przeszkody w działaniu stolicy biskupiej (kan. 525, 2°).

3.2.2. Konieczne nadanie

Konieczne nadanie tytułu, określane również obowiązkowym, zachodzi wówczas, gdy wyznaczenie kandydata zostało dokonane przez inny podmiot, niż nadający tytuł do objęcia urzędu. Forma nadania tytułu jest konsekwencją sposobu wyznaczenia osoby. Jeśli wyznaczenie osoby nastąpiło przez prezentację, to nadanie tytułu następuje przez przydzielenie (ustanowienie), a jeśli przez wybór, to przez zatwierdzenie.

Przydzielenie (ustanowienie) może nastąpić tylko wówczas, gdy uprawniony podmiot (zob. kan. 520; 523 i 682 § 1), zgodnie z prawem prezentował kandydata wobec kompetentnej władzy (zob. kan. 523 i 525, 1°), a ona uznała go za zdatnego (zob. kan. 149; 521 i 524) oraz uzyskała jego zgodę na ten akt (zob. kan. 163). Podobnie należy uczynić w przypadku prezentowania kilku kandydatów, z tym jednak zastrzeżeniem, że urząd można przydzielić tylko jednemu z nich (kan. 163) [Sobański 2003a, 253; Sądel 2008, 289-290]. Gdy prezentacja dotyczyła kandydatów, którzy zgodnie

[29] Szerzej zob. Sądel 2008, 288-289; Żurowski 1984, 198-205; Sobański 2003a, 237-238.

z kan. 517 § 1 mają wspólnie pasterzować w jednej lub w kilku parafiach, to należy zbadać ich zdatność (zob. kan. 149; 521; 524; 542), następnie uzyskać zgodę każdego z nich, po czym przydzielić im urzędy (zob. kan. 163). W tej sytuacji trzeba bezwzględnie zachować przepis, iż jeden z prezentowanych kandydatów zostanie ustanowiony moderatorem tego zespołu (zob. kan. 517 § 1; 520 § 1 i 526 § 2)[30].

Zatwierdzenie ma miejsce wówczas, gdy elekt osobiście lub przez kogoś innego, w terminie ośmiu użytecznych dni, licząc od dnia przyjęcia wyboru, zwrócił się z prośbą do kompetentnej władzy (zob. kan. 523; 525, 1°) o dokonanie tego aktu (kan. 179 § 1). Zatwierdzenie może nastąpić tylko wtedy, gdy elekt okazał się zdatny do otrzymania urzędu proboszcza (zob. kan. 149 § 1; 521 i 524), a wybór został przeprowadzony zgodnie z prawem (kan. 179 § 2) [Sobański 2003a, 242-243 i 269-270; Krukowski 2003, 119-121].

Termin, w którym należy dokonać nadania tytułu do urzędu wynosi trzy miesiące od dokonania prezentacji kandydata lub od otrzymania od niego prośby o zatwierdzenie (kan. 57 § 1) [Warchałowski 2000, 438]. Po urzędowym powiadomieniu przez kompetentną władzę o przydzieleniu lub o zatwierdzeniu, kandydat otrzymuje pełnoprawnie urząd, czyli nabywa *ius in re*. Jednak ważnie może go wykonywać dopiero po kanonicznym objęciu w posiadanie lub uzyskaniu dyspensy od ordynariusza miejsca, zastępującej ten akt (zob. kan. 147; 179 § 4-5; 527)[31].

3.3. Objęcie urzędu

Objęcie urzędu w posiadanie jest koniecznym aktem prawnym, kończącym prowizję kanoniczną na urząd proboszcza. Został on wyraźnie nakazany w kan. 527 § 1: „Kto jest promowany do podjęcia troski pasterskiej w parafii, otrzymuje ją i zobowiązany jest pasterzować od momentu jej objęcia w posiadanie". Objęcie urzędu jest istotne, gdyż dopiero od tego momentu, a nie od otrzymania dekretu nominacyjnego, przysługują proboszczowi kompetencje z nim związane [Pawluk 2002b, 242]. Konsekwencją niedokonania objęcia urzędu, jest brak możliwości jego wykonywania oraz nieważność, z mocy prawa, jakichkolwiek podjętych aktów [Krukowski 2005a, 427; Sądel 2008, 296-297]. Tytulariusz jest zobowiązany dokonać tego aktu zgodnie z prawem, tj. według określonej formy. Formą prawną

[30] Szerzej zob. Krukowski 2005a, 414-416, 419-426 i 453-455.
[31] Szerzej zob. Krukowski 2005a, 427-428; Sobański 2003a, 236-238.

objęcia urzędu przez proboszcza, jest wprowadzenie w jego posiadanie przez ordynariusza miejsca lub kapłana przez niego delegowanego (kan. 527 § 2). Aktu tego może dokonać Biskup Rzymu, biskup diecezjalny oraz zrównani z nim w prawie, wikariusz generalny i wikariusz biskupi – jeśli posiadają ogólną władzę wykonawczą (zob. kan. 134) [Sobański 2003b, 219-220]. Inny kapłan, aby mógł ważnie dokonać aktu wprowadzenia, musi zostać delegowany przez jednego z nich. Przy wprowadzeniu proboszcza w posiadanie urzędu należy zachować sposób przewidziany przez prawo partykularne lub zwyczaj prawny (Biskup Rzymu nie jest związany tym nakazem) [Krukowski 2005c, 159-160]. W wykonaniu tej czynności można wyróżnić dwa aspekty: prawny i liturgiczny. Aspekt prawny polega na sporządzeniu i podpisaniu przez ordynariusza lub kapłana przez niego delegowanego i proboszcza odpowiedniego dokumentu – protokołu. Aspekt liturgiczny natomiast, to ceremonia liturgiczna – ingres [Sitarz 2004, 66], czyli wprowadzenie proboszcza w obecności wiernych do świątyni parafialnej. Do ważności aktu konieczne jest wykonanie aspektu prawnego, gdyż ceremonia liturgiczna ma znaczenie ściśle duszpasterskie [Krukowski 2005a, 428].

Zachowanie formy oraz sposobu określonego przez prawo partykularne lub zwyczaj prawny nie jest bezwzględne, gdyż w przypadku zaistnienia słusznej przyczyny ordynariusz miejsca może od tego dyspensować. Dyspensa udzielona i podana do wiadomości parafii, zastępuje objęcie w posiadanie (kan. 527 § 2)[32].

Ordynariusz miejsca jest zobligowany określić w dekrecie nominacyjnym czas, w jakim ma nastąpić objęcie urzędu (kan. 527 § 3), chyba że został on określony gdzie indziej (np. w statutach synodu diecezjalnego). Jeśli proboszcz nie dokonał objęcia parafii w ustalonym czasie i brak jest słusznej przyczyny, to ordynariusz miejsca ma prawo wydać dekret stwierdzający wakans urzędu (zob. kan. 527 § 3). Wydanie takiego dekretu jest konieczne w przypadku, gdy proboszcz nie chce objąć parafii [Krukowski 2005a, 428; Sądel 2008, 297-298].

Proboszcz przy obejmowaniu urzędu ma obowiązek złożyć przed ordynariuszem miejsca lub jego delegatem wyznanie wiary (zob. kan. 833, 6°) oraz przysięgę wierności przy objęciu urzędu wykonywanego w imieniu Kościoła, chyba że dokonał tego wcześniej. Wyznanie wiary oraz złożenie

[32] Szerzej zob. Calvo 2011, 453.

przysięgi ma nastąpić według formuły zatwierdzonej przez Stolicę Apostolską[33].

Objęcie urzędu w posiadanie kończy prowizję kanoniczną. Proboszcz po tym akcie może swobodnie wykonywać urząd. Dobro wiernych domaga się, aby wakująca parafia została objęta w jak najkrótszym czasie, gdyż: *salus animarum suprema lex* (por. kan. 1752).

ZAKOŃCZENIE

Analiza przepisów prawnych dotyczących prowizji kanonicznej na urząd proboszcza ukazuje troskę ustawodawcy kodeksowego o jak najlepsze zabezpieczenie dobra duchowego wspólnoty Ludu Bożego, jaką jest parafia. Określenie wymogów stawianych prowizji kanonicznej oraz podmiotów uczestniczących w wyłonieniu kandydata na urząd proboszcza ma chronić przed powierzeniem tego urzędu niewłaściwej osobie. Z dokonanej analizy wynikają zatem następujące wnioski *de lege lata:*

1. Prowizja na urząd proboszcza może być niezależna (swobodna) lub zależna.

2. Kompetentny do powierzenia urzędu proboszcza jest biskup diecezjalny. Jego kompetencja w tym zakresie jest zwyczajnie ograniczona w przypadku mianowania proboszczem prezbitera należącego do instytutu zakonnego lub do stowarzyszenia życia apostolskiego. Ponadto może być ograniczona tylko wyjątkowo, gdy ktoś posiada uprawnienie do dokonania prezentacji lub wyboru kandydata na ten urząd.

3. Kandydat do ważności nominacji zobligowany jest do trwania we wspólnocie z Kościołem oraz posiadania święceń prezbiteratu, zaś do jej legalności powinien posiadać również inne przymioty określone prawem powszechnym i partykularnym.

4. Urząd, aby mógł zostać ważnie nadany, musi prawnie wakować.

5. Prowizja na urząd proboszcza składa się z trzech aktów: wyznaczenia osoby; nadania tytułu; objęcia urzędu.

---

[33] Congregatio pro Doctrina Fidei, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo* (9.02.1989), AAS 81 (1989), s. 104-106; tekst polski w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, tł. i oprac. Z. Zimowski, J. Królikowski, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, Tarnów 1995, s. 333-335.

6. Wyznaczenie osoby może byś swobodne lub zależne. To drugie może się dokonać za pomocą prezentacji lub wyboru osoby kandydata.

7. Przy wyznaczaniu osoby w przypadku prowizji niezależnej należy do ważności aktu wysłuchać zdania dziekana dekanatu, na terenie którego znajduje się wakująca parafia, a jeśli prezbiter należy do instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostolskiego, ponadto trzeba uzyskać zgodę jego kompetentnego przełożonego.

8. Kompetentny do nadania tytułu jest biskup diecezjalny (przy *sede plena*) albo tymczasowy zarządca (przy *sede impedita*) lub administrator diecezji (przy *sede vacante*).

9. Urząd proboszcza do jego pełnoprawnego nabycia i ważnego wykonywania, musi zostać objęty w posiadanie. Kanoniczną formą tego aktu jest wprowadzenie nowomianowanego proboszcza w posiadanie urzędu, dokonane przez ordynariusza miejsca lub jego delegata.

De lege ferenda należy postulować, aby przy nowelizacji przepisów prawnych dla Kościoła łacińskiego, zrezygnować w KPK/83 ze sposobów wyznaczenia osoby przez prezentację lub wybór. Rozwiązanie takie było już zamierzeniem Soboru Watykańskiego II wyrażonym zarówno w jego nauczaniu, jak i w aktach wykonawczych do uchwał soborowych. Jednak zostało zrealizowane jedynie w KKKW.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (18.10.1990), AAS 82 (1990), s. 1045-1363; tekst polski w: Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez Papieża Jana Pawła II, tł. L. Adamowicz, M. Dyjakowska, Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej Gaudium, Lublin 2002.

Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.

Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.

Congregatio pro Doctrina Fidei, Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo (9.02.1989), AAS 81 (1989), s. 104-106; tekst polski w: W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994, tł. i oprac. Z. Zimowski, J. Królikowski, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, Tarnów 1995, s. 333-335.

Congregazione per i Vescovi, Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi Apostolorum successores (22.02.2004), Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2004; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 517-711.

Congregazione per il Clero, Instruzione Il presbitero, pastore e guida della comunità parocchiale (4.08.2002), Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2002; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł. 2, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz, P. Zając, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2013, s. 564-651.

Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de presbyterorum ministerio et vita Presbyterorum ordinis (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 991-1024; tekst polski w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekrety, deklaracje, Pallottinum, Poznań 2002, s. 478-508.

Literatura

Arrieta, Juan I. 2011. „Urzędy kościelne." W *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. Piotr Majer, 163-195. Kraków: Wolters Kluwer Polska.

Biskupski, Stefan. 1966. *Stanowisko proboszcza w świetle prawa kanonicznego*. Płock: Polskie Wydawnictwo Diecezjalne.

Calvo, Juan. 2011. „Parafie, proboszczowie i wikariusze parafialni." W *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. Piotr Majer, 440-471. Kraków: Wolters Kluwer Polska.

Coccopalmerio, Francesco. 2014. "La comunione Ecclesiale. Riflessioni per un confronto tra i due Codici e il Vaticano II sul requisito di comunione dello Spirito di Cristo." W *Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym*, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, i Bartłomiej Pieron, 9-25. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

D'Ostilio, Francesco. 2000. *Il parroco religioso. Origine ed evoluzione storica della parrocchia religiosa. Figura giuridica del parroco religioso*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.

De Paolis, Velasio. 1985. "De paroeciis institutis religiosis commissis vel committendis." *Periodica de Re Morali Canonica Liturgica* 74, nr 1-3:389-417.

D'Ostilio, Francesco. 1995a. *Il diritto amministrativo della Chiesa*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.

D'Ostilio, Francesco. 1995b. *Prontuario del Codice di diritto canonico*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.

Dzierżon, Ginter. 2009. „Przeniesienie z urzędu kościelnego (kann. 190-191 KPK)." *Seminare* 26:159-170.

Dzierżon, Ginter. 2012. *Powierzenie urzędu kościelnego poprzez wybór. Komentarz do regulacji zawartych w księdze I Kodeksu Prawa Kanonicznego*. Kraków: Homo Dei.

García, Martin J. 1995. *Le norme Generali del Codex Iuris Canonici*. Roma: ED-IURCLA-Edizioni Istituto giuridico claretiano.

Graczyk, Krzysztof. 2011. „Prawno-społeczna funkcja proboszcza w świetle przepisów prawa Kościoła katolickiego." *Studia Włocławskie* 13:71-80.

Krukowski, Józef. 1985. *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.

Krukowski, Józef. 2003. „Konkretne akty administracyjne." W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. I: *Księga I. Normy ogólne*, red. Józef Krukowski, 94-160. Poznań: Pallottinum.

Krukowski, Józef. 2005a. „Parafie, proboszczowie i wikariusze parafialni." W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 409-463. Poznań: Pallottinum.

Krukowski, Józef. 2005b. „Kuria diecezjalna." W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 344-381. Poznań: Pallottinum.

Krukowski, Józef. 2005c. „Biskup Rzymski i Kolegium Biskupów." W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 157-174. Poznań: Pallottinum.

Labandeira, Eduardo. 2011. „Procedura przy usuwaniu lub przenoszeniu proboszczów." W *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. Piotr Majer, 1307-1314. Kraków: Wolters Kluwer Polska.

Nykiel, Krzysztof. 2014. "L'esclusione dei fedeli dalla comunione con la Chiesa. Aspetti teologii e giuridici." W *Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym*, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, i Bartłomiej Pieron, 111-129. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Pastuszko, Marian. 2008. *Sakrament święceń (kanony 1008-1054)*. Kielce: Jedność.

Pawluk, Tadeusz. 2002a. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*. T. 2: *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.

Pawluk, Tadeusz. 2002b. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*. T. 1: *Zagadnienia wstępne i normy ogólne*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.

Sądel, Janusz. 2008. *Kanoniczne powierzanie urzędu kościelnego w Kodeksach Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 r. (studium historyczno-prawne)*. Rzeszów: Bonus Liber.

Sitarz, Mirosław, i Agnieszka Romanko. 2012. „Sede impedita." W *Encyklopedia Katolicka*, t. 17, red. Edward Gigilewicz, 1331-1333. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Sitarz, Mirosław. 2004. *Słownik prawa kanonicznego*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.

Sitarz, Mirosław. 2005. „Przeszkoda w działaniu i wakans stolicy biskupiej." W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży.*

Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła, red. Józef Krukowski, 272-294. Poznań: Pallottinum.

Sitarz, Mirosław. 2013. „Zarządzanie parafią w sytuacjach nadzwyczajnych." W *Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim*, red. Sławoj Leszek Głódź, Józef Krukowski, i Mirosław Sitarz, 133-154. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Sitarz, Mirosław. 2014. „Sede vacante." W *Wielka Encyklopedia Prawa*. T. 2, *Prawo kanoniczne*, red. Grzegorz Leszczyński, 213-216. Warszawa: Fundacja „Ubi societas, ibi ius".

Skorupa, Ambroży. 2002. *Słuszna autonomia instytutów zakonnych w Kościele łacińskim*. Kraków: Salwator.

Sobański, Remigiusz. 1968. „Powierzenie parafii zakonnikom wg motu proprio „Ecclesiae Sanctae"." *Prawo Kanoniczne* 11, nr 1-2:61-80.

Sobański, Remigiusz. 2003a. „Urzędy kościelne." W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. I: *Księga I. Normy ogólne*, red. Józef Krukowski, 233-286. Poznań: Pallottinum.

Sobański, Remigiusz. 2003b. „Władza rządzenia." W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. I: *Księga I. Normy ogólne*, red. Józef Krukowski, 212-233. Poznań: Pallottinum.

Warchałowski, Krzysztof. 2000. „Wymogi prawne prowizji kanonicznej w Kodeksie Prawa Kanonicznego Benedykta XV i Jana Pawła II." *Studia Teologiczne. Białystok, Drohiczyn, Łomża* 18:431-440.

Żurowski, Marian. 1984. *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.

Prowizja kanoniczna na urząd proboszcza

Streszczenie

Prowizja kanoniczna na urząd proboszcza jest aktem prawnym. W KPK/83 zawarto dwie jej formy: niezależną oraz zależną. Ta druga dotyczy przede wszystkim kleryckich instytutów życia konsekrowanego oraz kleryckich stowarzyszeń życia apostolskiego (kan. 523; 682 § 1). Ustawodawca kodeksowy postawił prowizji kanonicznej konkretne wymogi. Kompetentnym podmiotem do jej dokonania z zasady jest biskup diecezjalny (kan. 523; 525). Kandydat na urząd musi trwać we wspólnocie z Kościołem (kan. 149 § 1), posiadać święcenia prezbiteratu oraz inne przymioty, o których w kan. 521. Do ważności prowizji konieczny jest wakans powierzanego urzędu (kan. 153). Prowizja obejmuje trzy akty: wyznaczenie osoby, nadanie tytułu i objęcie urzędu. Wyznaczenie osoby dokonuje się w sposób nieskrępowany (przy prowizji niezależnej) albo poprzez prezentację lub wybór (przy prowizji zależnej). Nadanie tytułu może być swobodne lub konieczne, w zależności od rodzaju prowizji. Rzeczywiste nabycie kompetencji właściwych proboszczowi następuje wraz z objęciem urzędu. Powierzenia urzędu duszpasterskiego nie należy odkładać bez ważnej przyczyny (kan. 151). Ponadto, powierzenie powinno być dokonane na piśmie w celach dowodowych (kan. 156).

Słowa kluczowe: swobodne nadanie, powierzenie zależne, wyznaczenie osoby, nadanie tytułu, objęcie urzędu

The Canonical Provision of the Office of the Pastor

Summary

The canonical provision of the office of the pastor is a juridical act. There are two forms of it in the Code of Canon Law: autonomous and subsidiary. The second is concerned with clerical institutes of consecrated life and societies of apostolic life (can. 523; 682 § 1). The legislator has set particular requirements for canonical provision. In principle, the diocesan bishop is competent to do it (can. 523; 525). A candidate to the office must be in the communion of the Church (can. 149 § 1), have the sacred order of the presbyterate and must be endowed with the qualities mentioned in can. 521. For validity of the provision it is necessary for the office to be vacant (can. 153). The provision is composed of three acts: the designation of the person, conferral, and installation. The designation of the person is made: free (autonomous provision), or through presentation or election (subsidiary provision). Depending on the kind of provision, conferral can be free or necessary. Real acquisition of pastor's competency proceeds after installation. The provision of an office which entails the care of souls is not to be deferred without grave cause (can. 151). Moreover, the provision is to be put in writing for evidence (can. 156).

Key words: free conferral, subsidiary provision, designation of the person, conferral, installation

Information about Author: REV. RADOSŁAW WNUK, J.C.L. – Department of Public and Constitutional Church Law, Institute of Canon Law, Faculty of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University of Lublin, Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin, Poland; e-mail: paul1985@onet.eu